

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR VA ULARNING ISTIQBOLLARI

Toshbotirov Javlonbek G'ulomjon o'g'li
O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Akademiyasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola orqali muallif huquqbuzarliklar profilaktikasiga oid normativ huquqiy hujjatlarni, mamlakatimizda so'nggi yillarda jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklar profilaktikasini tashkil etishga doir huquqiy hujjatlarni, profilaktika inspektorlari oldida turgan ulkan ma'sulyatli vazifalarni yoritib o'tib, profilaktika xizmatini yanada xalqchil tuzilmaga aylantirish yuzasidan o'z fikr-mulohazalari tavsiyalari bilan o'rtoqlashib o'tgan.

Kalit so'zlar: Huquqbuzarlik, huquqbuzarliklar profilaktikasi, professional tuzilma, platforma, kriminogen vaziyat, kompleks mexanizm.

АННОТАЦИЯ

Посредством данной статьи авторы освещают нормативно-правовые документы, связанные с профилактикой правонарушений, нормативно-правовые документы, касающиеся борьбы с преступностью и организации профилактики правонарушений в нашей стране за последние годы, огромные ответственные задачи, стоящие перед инспекторами профилактики, и о превращении службы профилактики в более популярную структуру, которые поделились своим мнением и рекомендациями.

Ключевые слова: Преступность, профилактика преступлений, профессиональная структура, платформа, криминогенная ситуация, комплексный механизм.

ANOTATION

This article, the authors shed light on the normative legal documents related to crime prevention, the legal documents related to the fight against crime and the organization of crime prevention in our country in recent years, the huge responsible tasks before the prevention inspectors, and about turning the prevention service into a more popular structure. who shared their opinions and recommendations.

Keywords: Crime, Prevention of crimes, professional structure, platform, criminogenic situation, complex mechanism.

Jahonda huquqbuzarliklarni barvaqt oldini olishning ta'sirchan tizimini yaratish, jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish, fuqarolarga qonunga hurmat va qonun buzilishining har qanday ko'rinishiga murosasizlik munosabatini singdirish, profilaktik ishlarni muvofiqlashtirish, huquqbuzarliklar profilaktikasining zamonaviy tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini joriy etish bo'yicha qonunchilik normalari va ularni qo'llash amaliyoti bilan bog'liq muammolarning ilmiy yechimini topish dolzarb hisoblanadi.

Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar sud-huquq sohasini demokratlashtirish va erkinlashtirishga, sud hokimiyatining fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish borasidagi roli va ahamiyatini oshirishga zamin yaratdi. Shu bilan birga, mamlakatni rivojlantirishning zamonaviy talablari va strategik ustuvor vazifalari sud-huquq tizimini yanada takomillashtirishni talab etadi. Shuningdek, huquqbuzarliklar sodir etilishining sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etish tizimini takomillashtirish istiqbollari tadqiq etish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'tgan davr mobaynida respublikamizda huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilib, bu boradagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi yaxlit normativ-huquqiy baza shakllandi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimining samarali faoliyati natijasida mamlakatda huquq-tartibot mustahkamlanib, kriminogen vaziyat sezilarli darajada yaxshilandi. Bugungi kunda huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyatini tashkil etish uslublarini tubdan o'zgartirish, qonun buzilishi holatlarini fosh etish va choralar ko'rish emas, balki mazkur holatlarning barvaqt oldini olish va profilaktikasini ta'minlashni, ushbu idoralarning eng asosiy vazifasiga aylantirish, huquqbuzarliklarning umumiy profilaktikasi chora-tadbirlarining samarali tizimini joriy etish, huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni keng yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Hozirgi kunda profilaktik chora-tadbirlarini amalga oshirishda profilaktika inspektorlarining roli kengayib, ular mamuriy hududda mahalla raisi va uning o'rinbosarlari bilan birgalikda, har bir ko'cha, har bir xonadonga birma-bir kirib, fuqarolarning ijtimoiy ahvolini o'rganish, taklif va tavsiyalarini berishlari muhim masalalardan biri hisoblanishi lozim. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining joriy yil 26-martdagi "Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"¹gi 6196-sonli Farmoni qabul qilingan bo'lib, ushbu farmonda ichki ishlar organlari tizimini tubdan takomillashtirishga qaratilgan normalar o'z aksini topganligini ko'rishimiz mumkin.

¹ Sh.M.Mirziyoevning "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni 21.10. 2016 yil.

Shuningdek, ichki ishlar organlarining tayanch punktlari negizida mahalla huquq-tartibot maskanlari bosqichma-bosqich tashkil etilishi, bunda:-mahalla huquq-tartibot maskani hududdagi jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikka qarshi kurashishning asosiy quyi bo'g'ini hisoblanishi; mahalla huquq-tartibot maskani negizida hududdagi ichki ishlar organlarining tegishli sohaviy xizmatlari hamda Milliy gvardiya va boshqa davlat organlarining muvofiqlashtirilgan faoliyati tashkil etilishi;-mahalla huquq-tartibot maskani tomonidan jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikka qarshi kurashish ishlarini tizimli tashkil etish va muvofiqlashtirish vazifasi profilaktika inspektoriga yuklanishi belgilab qo'yildi. Ta'kidlash joizki, yurtimizda huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurashish, jamoat tartibini saqlash, fuqarolarning haq-huquqlarini himoya qilish, jamoatchilik bilan aloqalarni yana-da mustahkamlash borasidagi ishlar yangi bosqichga ko'tarildi.

Profilaktika inspektorlari ²faoliyati tizimini tubdan isloh qilishning huquqiy asoslari takomillashtirildi, tizim xodimlariga yangi vazifalar yuklatildi va xizmat olib borish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratilmoqda²Bugungi kunda profilaktika inspektori zimmasiga yuklatilgan barcha funktsiyalarni samarali bajarish har tomonlama hududda kriminogen vaziyatni o'rganishni, tahlil qilib borishni talab qiladi. Shunday ekan, o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikda eng avvalo mahallada yashovchi, o'zining g'ayriijtimoiy xulq-atvori xavfliligi tufayli huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli holatida bo'lgan jismoniy shaxslarning turmush tarzini, mavjud muammolarni o'rganishi zarur. Ushbu toifadagi shaxslarning muammolarini Huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi tegishli idoralar bilan hamkorlikda bartaraf etish hamda huquqiy, ijtimoiy, psixologik, tibbiy, pedagogik va boshqa turdagi yordam ko'rsatishga, shuningdek ularga jamiyatda qabul qilingan xulq-atvor normalari va qoidalarini singdirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishi kerak.

Muhtaram Prezidentimiz SH.M.Mirziyoev joriy yilning 12 fevral kuni o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida mahallalarda va oilalarda ijtimoiy-ma'naviy muhitga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi holatlarning oldini olish bo'yicha tizim yo'lga qo'yilmaganligi, oqibatda ayrim mahallalarda notinch oilalar, huquqbuzarliklar ko'payganligi, shuningdek, xotin-qizlar va voyaga etmaganlar orasida o'z joniga suiqasd qilish holatlari uchrayotgani juda achinarli ekanligiga e'tibor qaratdi. Ayni paytda, "Oila –muqaddas" degan azaliy va ezgu g'oya qadrsizlanib, ming yillik milliy qadriyatlarimiz zavol topar ekan, bu kabi og'riqli holatlarni kamaytirib

² Yangi O'zbekiston gazetasi elektron Manbaa: <https://yuz.uz/uz/news/jamoat-xavfsizligini-taminlashda-profilaktika-inspektorining-rol-i-qanday>.

bo'lmasligini, buning uchun mahalla katta ijtimoiy kuch sifatida maydonga chiqishi kerakligi, chunki faollar, ko'pni ko'rgan oqsoqollar, tajribali nuroniylarimiz, agar istasa, jamoatchilik bilan birgalikda har qanday muammoni hal qilishga, xato qilgan yoshlarni to'g'ri yo'lga solishga qodir ekanligiga to'xtalib o'tdi. Mahallada sodir etilgan har bir jinoyat favqulodda holat deb hisoblanishi kerakligiga urg'u berdi. Yig'ilishda mahallalarning o'zida ham qator muammolar borligi qayd etilib, ularni qo'llab-quvvatlash, mahalla idoralarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash masalalariga ham e'tibor qaratildi.

SHuningdek, davlatimiz Rahbari mahalla raisining vakolat muddati uch yildan besh yilga o'zgartirilishi, uning uch nafar o'rinbosari lavozimi joriy etilishi, profilaktika inspektori endilikda mahalla raisining huquq-tartibot masalalari bo'yicha o'rinbosari bo'lib faoliyat yuritishi, u ham 5 yil muddatga tayinlanishi, inspektorni boshqa xizmatga o'tkazish yoki rotatsiya qilish faqatgina O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vaziri o'rinbosari vakolatiga berilishi yuzasidan so'z yuritdi. Haqiqatdan ham mahalla raisi yoki profilaktika inspektori o'ziga birlashtirilgan hududda uzoq muddat ishlamas ekan, shu mahallaning aholisi, ularning muammolari, notinch oilalar, huquqbuzarliklar keltirib chiqaruvchi omillarni to'liq o'rganib ularni bartaraf etish chora-tadbirlarini ko'ra olmaydi. Ayni paytda, mahalla raisining uch nafar o'rinbosari lavozimi joriy etilishi mahalla raisiga juda katta ko'mak bo'ldi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Shu vaqtga qadar mahallalarda jamoatchilik asosida tashkil etilgan komissiyalarning oilalarda ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirishdagi o'zni sezilmayotganligi hech kimga sir emas edi.

Muhtaram Prezidentimiz aynan shu masalaga to'xtalar ekan, "mahallalardagi turli yo'nalishlar bo'yicha tashkil etilgan, biroq kutilgan samarani bermay kelayotgan 12 ta jamoatchilik komissiya va tuzilmalari ham optimallashtiriladi" – deya ta'kidladi. Shuningdek yig'ilishda fuqarolar yig'inlarining faoliyatiga xos bo'lmagan 50 dan ortiq vazifa bekor qilinishi, profilaktika inspektorlariga yuklatilgan ortiqcha topshiriqlar ham keskin qisqartirilishi belgilandi. Shu vaqtga qadar profilaktika inspektorlari o'z vakolatlariga kirmaydigan vazifalarga jalb qilinishi, ular uchun yig'ilishbozlik va yo'riqnomalarning ko'payishi natijasida xizmat hududidagi oilalarni o'rganish, huquqbuzarliklar keltirib chiqaruvchi omillarni bartaraf etish masalalarida sustkashliklarning yo'l qo'yilishiga sabab bo'lmoqda.

Mahalla va oila masalalari vazirligini tashkil etish haqida taklif mutasaddi tashkilotlarning "bir yoqadan bosh chiqarib", yagona maqsad yo'lida faoliyat ko'rsatishlarini ta'minlash, bir so'z bilan aytganda, joylarda muammolarni hal qilishning yaxlit va ta'sirchan vertikal tizim sifatida "Obod va xavfsiz mahalla"³ tamoyiliga asoslangan yangi tizimni joriy etish, ushbu noyob tuzilmaga hurmat

³ O'zbekiston Respublikasi IIVning rasmiy veb sayti elektron Manbaa: <https://iiv.uz/news/profilaktika-inspektorlarining-faoliyati-bilan--bogliq-ezgu-tashabbuslar->

tuyg'usini shakllantiradigan sahna asarlari va badiiy filmlar yaratish yuzasidan bergan ko'rsatmalari davlatimiz rahbarining chuqur va puxta o'ylab qabul qilgan qaroridir. Profilaktika inspektorlari hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 13 ta moddasiga asosan o'z vakolati doirasida qaror qabul qilsa, videosektor yig'ilishida ushbu raqamni 30 tagacha oshirish masalasi ilgari surildi. Mana shunday ustuvor vazifalardan hozirgi kunda profilaktika inspektorlariga qo'yilayotgan asosiy talablardan kelib chiqqan holda biz eng avvalo profilaktika inspektorlarini yanda xalqchil ish faoliyatini olib borayotganligini beg'araz xolisona baholash maqsadida, Respublikamiz uchun yagona platforma baza yaratilishini bu platforma orqali har bir fuqoro o'zi istiqomat qiluvchi hududiy profilaktika inspektorining ish faoliyatida, xalq bilan uzluksiz va sifatli ishlayotganligini holisona baholanishini ochiq dasturda kuzatib borishlari mumkin bo'ladi.

Bu platformada natijalariga ko'ra yuqori ko'rsatkichga erishgan profilaktika inspektorlarini mukofotlash uchun taqdim etish, mazkur platformada salbiy natija ko'rsatgan hodimlarni ish faoliyatini tekshirib, agarda haqiqatda intizombuzarlik holatlari aniqlanadigan bo'lsa ularga nisbatan intizomiy jazo choralari qo'llash amalyotini joriy etishimiz maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz. O'ylashimizcha bu platforma profilaktika inspektorlarini yanada xalqchil ishlari uchun turtiki bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sh.M.Mirziyoevning "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni 21.10. 2016 yil.
2. Yangi O'zbekiston gazetasi elektron Manbaa: <https://yuz.uz/uz/news/jamoat-xavfsizligini-taminlashda-profilaktika-inspektorining-rol-i-qanday>.
3. O'zbekiston Respublikasi IIVning rasmiy veb sayti elektron Manbaa: <https://iiv.uz/news/profilaktika-inspektorlarining-faoliyati-bilan--bogliq-ezgu-tashabbuslar>- 30 O'zbekiston Respublikasi IIVning rasmiy veb sayti elektron Manbaa: <https://iiv.uz/news/profilaktika-inspektorlarining-faoliyati-bilan--bogliq-ezgu-tashabbuslar>.
4. O'zbekiston Respublikasining Yangi taxrirdagi Konstitutsiyasi 2023-yil
5. Ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun 2016-yil 16-sentyabr
6. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun 2014-yil 14may
7. 2021-yil 26-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni.
8. 2022-yil 18-may kunidagi "O'zbekiston Respublikasi Milliy Gvardiyasi to'g'risida"gi qonuni